

Островська К.В., доцент

Харківська державна академія культури

НАРОДНА ХОРЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ II ПОЛОВИНИ XX СТОЛІТТЯ ТА ЇЇ ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК

Анотація. У статті розглядаються історико-педагогічні основи становлення і розвитку народної хореографії в Україні II половини XX століття.

Ключові слова: народне хореографічне мистецтво, аматорське мистецтво, художня самодіяльність, мистецькі колективи, ансамбль танцю.

Аннотация. Островская К.В. Народная хореография Украины II половины XX столетия и ее профессиональное развитие. В статье рассматриваются историко-педагогические основы становления и развития народной хореографии на Украине во II половине XX века.

Ключевые слова: народное хореографическое искусство, аматорское искусство, художественная самостоятельность, творческие коллективы, ансамбль танца.

Annotation. Ostrovskaya K. V. Folk choreography of Ukraine in the second half of XX century and its professional development. Article examines history-pedagogical bases of folk choreography becoming and development in Ukraine in the second half of XX century.

Key words: folk choreographic art, amateur art, artistic independent action, art collectives, dance band.

Постановка проблеми. Розвиток українського народно-сценічного танцю сьогодення в умовах реформування професійної освіти вимагає конкретних педагогічних засобів в навчальному процесі з урахуванням історичного надбання. Ґрунтовне вивчення та усвідомлення історичного досвіду попередніх поколінь створює необхідні умови для органічного поєднання сучасних освітніх концептуальних підходів з національною історією та народними традиціями, що відкриває нові перспективи у розвитку педагогічної науки, забезпечує безперервність історико-педагогічного процесу.

У зв'язку з цим особливого значення набуває проблема збереження і використання мистецько-педагогічних надбань у сфері хореографічного мистецтва. Аналіз процесу еволюції танцювального мистецтва дозволив встановити, що особливо цінним є період першого післявоєнного десятиліття, коли відбувався активний розвиток аматорського мистецтва, який супроводжувався появою нових ансамблів танцю і цілої плеяди талановитих керівників, які піднесли українську хореографічну культуру на найвищий щабель розвитку. Незважаючи на важливість цього періоду для осмислення історико-педагогічних здобутків, доводиться констатувати, що він є найменш дослідженим в історії педагогіки і танцювального мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Аналіз архівних матеріалів педагогічної та історичної літератури дали можливість встановити, що до найважливіших пріоритетів повоєнної діяльності в Україні були віднесені відновлювальні процеси у сфері культури, які розглядалися в органічному зв'язку з усіма іншими проблемами багатогранного відбудовного процесу. Соціально-економічний розвиток країни у цей час зумовлював необхідність у найкоротші строки відновити заклади освіти, науки і культури, відродити національні здобутки, створені попередніми поколіннями.

Важливим показником духовного відродження культурно-освітньої галузі у цей період стає активний розвиток різних видів мистецтв. Зусиллями талановитих митців України розвивалося театральне, хореографічне, музичне, образотворче мистецтво та кіно. У 1944 році розпочали діяльність Київський театр опери та балету ім. Т.Шевченка, український драматичний театр ім. І.Франка, державна філармонія, Київська консерваторія та інші заклади культури.

Незважаючи на труднощі тогочасного життя у країні починає відновлюватися і розвиватися хореографічне мистецтво. Танець завжди був одним з найулюбленіших та масових видів творчої діяльності. У ньому знаходили відображення соціальні та естетичні ідеали народу, його історія, трудова діяльність, життєвий побут, звичаї, характер та ментальність нації. Як наслідок, за роки відбудови усе танцювальне мистецтво українського народу стало гордістю багатонаціональної культури нашої країни.

Вивчення архівних матеріалів, наукових публікацій, педагогічних, історичних, мистецтвознавчих

Надійшла до редакції 18.03.2010

джерел дозволили виявити основні соціально-педагогічні передумови відродження і розвитку народної хореографії в Україні у післявоєнний період, які впливали на становлення культурно-освітніх ідей і формування досвіду педагогічної діяльності прогресивних діячів освіти, науки і культури.

Морально-вольовий підйом піднесення, суспільного стану внесло значні корективи у світобачення людства. Після важких років війни людям хотілося якнайшвидше відійти від суворих буденних реалій, розпочати нову сторінку власного життя. Саме тому поряд із відбудовою народного господарства пріоритетним завданням держави стає формування нового громадянина, здатного сприймати і розуміти прекрасне, вбачати красу у всьому навколишньому і на основі цього утверджувати прекрасне у самому собі. Це призвело до створення широкої мережі позашкільної та позакласної роботи, закладів культури, звернення уваги вчених, педагогів, психологів і мистецтвознавців на актуальні проблеми естетичного виховання. З'являється ряд ґрунтовних праць В.Сухомлинського, П.Блонського, В.Шацької, С.Шацького, присвячених вивченню цього важливого питання. У цей час активно обговорюються нові підходи до організації навчально-виховного процесу.

Однією з передумов відновлення і розвитку народної хореографії є створення широкої мережі позашкільної та позакласної роботи. Відновлення діяльності гуртків, аматорських колективів, ансамблів народного танцю, студій при навчальних закладах створювало сприятливі умови для подальшого розвитку танцювального мистецтва. Дослідженням встановлено, що одним з провідних напрямів підйому культури у цей час стає народне мистецтво. Місце, яке народна творчість зайняла у культурному житті країни, вимагало створення колективів, які б будували свою роботу на основі народного мистецтва, народної хореографії.

Мета статті: проаналізувати та систематизувати існуючі на сьогоднішній день дослідження з приводу професійного розвитку народного хореографічного мистецтва України II половини XX століття.

Виклад основного матеріалу дослідження: Вагомий внесок у становлення українського народно-сценічного танцювального мистецтва у післявоєнний період вносили професійні хореографічні колективи, які якнайкраще зберігали і популяризували національні традиції і фольклор: Національний заслужений академічний ансамбль танцю України ім. П. Вірського, танцювальна група Національного заслуженого академічного народного хору ім. Г. Верьовки та заслуженого Закарпатського народного хору, Гуцульський державний ансамбль пісні і танцю, Буковинський заслужений ансамбль пісні і танцю, Прикарпатський заслужений ансамбль пісні і танцю «Верховина», ансамбль пісні і танцю Київського військового округу та інші.

У 1937 році П.П. Вірський разом із М.О. Болотовим створили перший в Україні професійний ансамбль народного танцю, який в жовтні 1951 року

був реорганізований у Державний ансамбль танцю України. У 1959 році за заслуги у розвитку українського хореографічного мистецтва колективу було присвоєно почесне звання «заслужений», у 1971 році за високу виконавську майстерність – «академічний», в 1997 році – «Національний». Основною метою діяльності Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України ім. П.Вірського є збирання, вивчення та збереження українських традицій, звичаїв і обрядів, створення на цій основі великих хореографічних полотен, народних танців, мініатюр із минулого та сучасного життя українців.

Мистецтво Павла Вірського відоме в багатьох країнах світу. Своєю концертною діяльністю колектив завоював загальне визнання на всіх континентах земної кулі. Кожний виступ ансамблю – це не просто концерт. Це спектакль про Україну – її історію, звичаї, обряди, мрії і жарти.

Своєю творчістю П.Вірський надав приклад, як зберегти скарбницю народного мистецтва. Його хореографія це своєрідна пам'ятка культури, яку необхідно дбайливо зберігати, розвивати, збагачувати, пропагувати, відтворюючи на сцені та в мистецьких навчальних закладах. Вона вчить уважному ставленню до таланту народу та його багатотисячолітніх традицій.

Завдяки праці П.Вірського небувалого розквіту досягла народна творчість, взаємозв'язки самодіяльного та професійного мистецтв стали більш органічними та плідними.

Діячам професійного мистецтва належала важлива роль у здійсненні всебічної допомоги аматорським колективам, які активно починають відроджуватись у цей час. Враховуючи складні соціально-економічні та духовно-культурні умови розвитку країни у період відбудови, саме розвиток аматорського мистецтва стає важливим фактором відродження народної хореографії, формування художньої культури особистості.

Розглядаючи етапи розвитку аматорського мистецтва, було встановлено, що якщо характерною тенденцією початкового етапу його існування була боротьба за масовість та кількісний ріст, то, починаючи з 60-х років XX століття, відбувається поєднання масовості з якістю, проведення систематичної та високоорганізованої навчально-виховної і творчо-постановчої роботи, що пояснюється стрімким ростом загальнокультурного та загальноосвітнього рівня суспільства. Аматорське мистецтво перетворюється у невід'ємну складову культури українського народу. У цей час увага концентрується на підвищенні виконавської майстерності і освіти, що стає важливим фактором формування національної культури населення.

Розквіт аматорського мистецтва став визначним культурно-просвітницьким явищем досліджуваного періоду. Організовані діячами української культури танцювальні, хорові, музичні, драматичні колективи виконували важливу суспільно-громадську та національно-виховну функції. Об'єднуючи виконавців різного віку, аматорське мистецтво стало засобом збереження національних танцювальних традицій,

шляхом поширення серед широких народних мас надбань національної хореографічної культури. Розгортанню цього процесу значною мірою сприяла культурно-просвітницька діяльність видатних українських хореографів – В. Авраменка, К. Балог, К. Василенка, П. Вірського, Р. Герасимчука, А. Гуменюка, Б. Колногузенка, А. Кривохижі, Н. Уварової та інших, які внесли помітний вклад у розвиток української національної культури. Завдяки їх роботі українське хореографічне мистецтво заново відродилося, збагатилося новими формами, набуло поширення і популярності не тільки в Україні, а й далеко за її межами. З'являється цілий ряд ґрунтовних праць, присвячених регіональним особливостям української народної хореографії (І. Антипова, К. Балог, К. Василенко, П. Вірський, Р. Герасимчук, Д. Демків, Д. Ластівка, Б. Колногузенко, В. Петрик). Це дало змогу українським балетмейстерам більш ґрунтовно пізнавати красу українського танцю, його характерні особливості і на цій основі створювати національний репертуар. Найважливішим завданням нових колективів стає ретельна підготовка хореографічних композицій як мистецьких творів, які можна представляти на фестивалях, оглядах, олімпіадах. Активізації творчої діяльності самодіяльних колективів й окремих аматорів, популяризації доробку майстрів хореографічного мистецтва значною мірою сприяла організація і проведення оглядів та олімпіад художньої самодіяльності у післявоєнний період, до участі в яких залучалися й хореографічні колективи.

Висновок: Таким чином, вивчення архівних документів історико-педагогічної, наукової, навчально-методичної літератури дозволили нам виділити такі основні соціально-педагогічні передумови відродження і розвитку народної хореографії в Україні:

1. Піднесення морального духу, національної самосвідомості населення країни.
2. Актуалізація проблем естетичного виховання.
3. Створення широкої мережі позашкільної та позакласної роботи, відновлення діяльності гуртків, професійних та аматорських танцювальних колективів.
4. Творча діяльність найталановитіших педагогів та митців.

Отже, розвиток народного хореографічного мистецтва України у II половині XX століття характеризувався зміцненням досягнутих успіхів, активним використанням накопиченого досвіду, подальшими пошуками нових форм та шляхів реалізації творчих задумів. Досягнення професійного та аматорського мистецтва у період відбудови обумовили вихід національного хореографічного мистецтва на важливі позиції у формуванні духовно-естетичних потреб людини.

Література:

1. Антипова І.М. Танцювальний гурток художньої самодіяльності // Сурмач №5. – К.: 1979 р. – стр. 158-173.
2. Вплив творчості П.П. Вірського на розвиток національної хореографії // Матеріали науково-практичної конференції. // К., 2005р. – стр. 77-78, 81.
3. Гуменюк А. Народне хореографічне мистецтво України. - К.: Видавництво Академії Наук Української РСР, 1963 р. – стр. 12-27.
4. Історія української художньої культури. – Х.: ХДАК. Регіон-Інформ, 2003 р. – стр. 143-174.
5. «Стан народної хореографії в Україні та перспективи її розвитку», – К.: 2002 р. – стр. 5-14.